

Ιστορικά στοιχεία για τη Μ. Βατοπαιδίου από τον Ιάκωβο Νεασκητιώτη

/ [Πεμπτούσια](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση:<http://www.pemptousia.gr/?p=96193>]

Η διήγηση αρχίζει με τον Μέγα Κωνσταντίνο, που κατά το συντάκτη, είναι ο πρώτος δομήτορας της Μονής, ο οποίος «τρεις μεγίστους ναούς εκ βάθρων ανεγείρας, και μοναχούς εγκατοικήσας, της Θεοτόκου παράδεισον το Όρος επωνόμασε»**[13]**.

Στη συνέχεια γίνεται λόγος για τη διάσωση του γιού του αυτοκράτορα Αρκαδίου (395-408) και τις βασιλικές κτητορικές δωρεές προς τη Μονή, την εικόνα της Θεοτόκου Βηματαρίσσης, τον άγιο Σάββα αρχιεπίσκοπο Σερβίας († 1235) «τον της Μονής του Χελανδαρίου κτίτορα», που οικοδόμησε στο Βατοπαίδι επτά παρεκκλήσια, τον σέρβο κράλη Λάζαρο (1371-1389), που αφιέρωσε την αγία Ζώνη της Θεοτόκου, τους νέους κτίτορες της μονής Αθανάσιο, Νικόλαο και Αντώνιο τους Αδριανουπολίτες (10ος αί.), τον όσιο Γεννάδιο τον δοχειάρη (14ος αί.), τον όσιο Νεόφυτο τον προσμονάριο του παρεκκλησίου της Θεοτόκου Παραμυθίας, τον «αγιώτατον ησυχαστήν της σκήτεως Κολετζίου**[14]** και τον αυτού θαυμάσιον υποτακτικόν, τον τύπον και παράδειγμα της τελείας υπακοής»**[15]** Αγάπιο (14ος αί.), καθώς και τον Αγαρηνό, που είχε αγοράσει τον Αγάπιο, όταν ο δεύτερος είχε αιχμαλωτισθεί από πειρατές, και ο οποίος Αγαρηνός μαζί με τους δύο γιούς του κοινοβίασαν αργότερα στο Βατοπαίδι, τον «οσιώτατο πατέρα ημών Νικόδημον, τον πρώην Νικηφόρον καλούμενον ως εις την Φιλοκαλίαν φαίνεται...»**[16]**, τον αυτοκράτορα Ιωάννη Καντακουζηνό, ο οποίος αφού «έκαμε παραίτησιν της βασιλείας, ελθών εις το Μοναστήριον, έλαβε το άγιον σχήμα μετωνομασθείς Ιωάσαφ, καθώς φαίνεται γεγραμμένον εις το Συνοδικόν της ορθοδοξίας...»**[17]**, τον όσιο Σάββα τον διά Χριστόν σαλό καθώς και το βιογράφο του, τον «πολύν εν σοφία» άγιο Φιλόθεο πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως και τέλος, τον «εσχάτως των λοιπών οσίως διαπρεψάντων... τον νεωστί φανέντα εις τας ημέρας μας θείον» Ευδόκιμο, η ανακομιδή των ιερών λειψάνων του οποίου, «φέρει εικόνα της μελλούσης λαμπρότητος και αφθαρσίας»**[18]**. Στο νεοφανή αυτόν βατοπαιδινό

άγιο και στα θαύματα που επιτελούσε το «πάνσεπτον λείψανόν» του ο Ιάκωβος αναφέρεται εκτενέστερα σε σύγκριση με όλους τους λοιπούς, καθώς έχει ασχοληθεί συγγραφικά με αυτόν σε αρκετά του έργα[19].

Τη διήγηση για το μαρτύριο των Βατοπαιδινών οσιομαρτύρων[20], που κυρίως αφορά η παρούσα μελέτη, ο συντάκτης την παρεμβάλλει μεταξύ της αναφοράς του στον όσιο Νικόδημο τον Ησυχαστή, στα χρόνια του οποίου, σύμφωνα με τη διήγηση, η μονή Βατοπαιδίου είχε φθάσει σε μεγάλη ακμή, και της αναφοράς του στον Ιωάννη Καντακουζηνό. Στη συνέχεια παραθέτουμε το σχετικό απόσπασμα από τον αναλυόμενο εδώ Εγκωμιαστικό Λόγο, που αφορά στους οσιομάρτυρες της Μονής, το οποίο όμως, για απαραίτητη σύγκριση, θέτουμε παράλληλα με το σχετικό απόσπασμα από το προαναφερόμενο Υπόμνημα του Ιακώβου Νεασκητιώτου στους Ζωγραφίτες οσιομάρτυρες, που όμως αναφέρεται στα γενόμενα της μονής Βατοπαιδίου[21]:

«... Ευρισκόμενη λοιπόν η Ιερά αυτή Μονή ευτυχισμένη και ακμάζουσα, και παντοίων αγαθών πεπλουτισμένη[21], συνέβη κατά παραχώρησιν Θεού να λάβη τα σκήπτρα της βασιλείας Μιχαήλ ο λατινόφρων. Όστις φοβούμενος τον Κάρολον βασιλέα της δύσεως διά την επιγαμβρίαν ήν είχε με τον Βαλδουίνον, τον υπ' αυτού διωχθέντα εκ Κωνσταντινουπόλεως, εκολάκευσε τον πάπαν Γρηγόριον, και εδέχθη την παράνομον σύνοδον την γενομένην εν Παρισίοις της Γαλίας υπό τριακοσίων ανιέρων Φρατόρων, και απέβαλε την αγίαν εβδόμην οικουμενικήν Σύνοδον. Είχε δε και συνεργόν τον πατριάρχην Βέκκον. Και έγινε μεγάλη ταραχή εις την ανατολικήν

Εκκλησίαν, ότι όσοι δεν εδέχοντο τον λατινισμόν, ετιμωρούντο πικρώς, και πολλοί εφάνη σαν μάρτυρες. Όθεν υποστρέφων εκ Ρώμης εις Κωνσταντινούπολιν, κατά το 1280 έτος, απέρασεν από το Άγιον Όρος έχων μεθ' εαυτού και τον Βέκκον, και τινάς καρδιναλίους του Πάπα μετά στόλου.

Και ζητήσας να λειτουργήση εις τα Μοναστήρια, να συμφρονήσουν και οι του Όρους Μοναχοί εις τον λατινισμόν, όσοι // δεν έστερξαν να συλλειτουργήσουν μετ' αυτών, έγιναν ομολογηταί, διαφόρους θανάτους υπομείναντες οι τρισόλβιοι. Ελθόντες ουν και εις ταύτην του Βατοπαιδίου Μονήν, ήλεγξε τον βασιλέα παρρησία ο ηγούμενος Ευθύμιος ως αιρετικόν και κακόφρονα. Ομοίως και οι αδελφοί ομοφρόνως αναθεματίσαντες τον πατριάρχην Βέκχον. Θυμωθείς ουν, επρόσταξε τον στρατόν, και ήρπασαν τους Μοναχούς όσους έπιασαν, και τους ιδιώτας εφούρκισαν έξωθεν της Μονής εις το βουνόν το καλούμενον Φουρκοβούνι. Τους δε ιερομονάχους και λογίους, δώδεκα τον αριθμόν, έξωθεν του Μοναστηριού εφούρκισαν. Τον δε ηγούμενον Ευθύμιον δέσαντες με αλυσσον τον άφησαν εις μίαν πέτραν της θαλάσσης, πέραν του Καλαμιτζίου, και πνιγείς ο αοίδιμος έλαβε τον στέφανον του μαρτυρίου[22]. Και τα σκεύη της Μονής αφαρπάσαντες, την μονήν σχεδόν κατερήμωσαν.

Ως δε ανεχώρησαν οι τύραννοι ούτοι, συναχθέντες οι εναπομείναντες αδελφοί οίτινες ήσαν κεκρυμμένοι εις τα δάση, εύρον τα λείψανα των όσιομαρτύρων, και μετά θρήνων και ύμνων σεμνώς ενταφίασαν, ψάλλοντες τον ψαλμόν καταλλήλως, "Ο Θεός ήλθοσαν έθνη εις την κληρονομίαν σου, εμίαναν τον ναόν τον άγιόν σου". Ταύτα διεπράχθησαν κατά Μήνα Οκτώβριον. Μετά δε παραδρομήν χρόνων τεσσαράκοντα ο αοίδιμος βασιλεύς Ανδρόνικος ο Παλαιολόγος αποστείλας ανεκαίνισε την Μονήν, αφιερώσας και Μετόχια, σκεύη ιερά και άλλα, ως εις το χρυσόβουλλον του φαίνονται...» [23].

«Κακείθεν δε καταλαμβάνουσι την του Βατοπαιδίου Μονήν εις ήν εισελθόντες εύρον αυτήν κενήν εκτός των ασθενών και των υπεργέρων, ών ερωτηθέντων περί του ηγουμένου και των λοιπών μοναχών, είπον ότι εν τοις δρυμοίς και όρεσι έφυγον ίνα φυλάξωσι την ορθοδοξίαν αμόλυντον. Οι δε τούτους μεν απεκεφάλισαν, ερευνήσαντες δε και τα περίξ της Μονής εύρον τον ηγούμενον Ευθύμιον και τους συν αυτω, ός εν παρρησία τον βασιλέα και τον Βέκκον διήλεγξεν ως αιρετικόν και κακόφρονα. Ομοφρόνως δε και οι αδελφοί αναθεματίσαντες αυτούς. Θυμωθείς ουν ο τύρρανος ώρισε τον στρατόν και αρπάσαντες αυτούς, τους μεν ιδιώτας εφούρκισαν έξωθεν της Μονής εις το καλούμενον Φουρκοβούνιον όρος (βουνόν), τους δε ιερομονάχους και λογάδας δώδεκα τον αριθμόν πλησίον της Μονής και τούτους εφούρκισαν. Τον δε αγιώτατον Ευθύμιον ηγούμενον, δύσαντες με άλυσσον αφήκαν αυτόν επάνω μιας υφάλου πέτρας εις την θάλασσαν του Καλαμιτζίου. Και πνιγείς ο αοίδιμος, έλαβε τον στέφανον του μαρτυρίου. Τα δε σκεύη της Μονής διαρπάσαντες, κατερήμωσαν σχεδόν το Μοναστήριον. Μετά δε ταύτα εξελθόντες

οι κεκρυμμένοι μοναχοί όσοι διεσώθησαν, ενταφίασαν των οσιομαρτύρων τα λείψανα, κλαίοντες και λέγοντες το “ο Θεός ήλθοσαν έθνη εις την κληρονομίαν ” και λοιπά»[24].

[Συνεχίζεται]

13. Κώδ. Αγ. Παντελεήμονος 731, σ. 76.
14. Ο Ιάκωβος, με υποσημείωσή του, δικαιολογεί την ονομασία αυτή ως εξής: «ήτοι σχολείον. Κολέγιον το σχολείον ιταλιστί λέγεται, όθεν ίσως από το πλησιάζον σχολείον έλαβε η σκήτη την επωνυμίαν».
15. Κώδ. Αγ. Παντελεήμονος 731, σ. 83.
16. Κώδ. Αγ. Παντελεήμονος 731, σ. 86.
17. Κώδ. Αγ. Παντελεήμονος 731, σ. 88.
18. Κώδ. Αγ. Παντελεήμονος 731, σ. 89.
19. Ακολουθία της ευρέσεως του ιερού λειψάνου του Οσίου πατρός ημών Σάββα του Βατοπαιδινού (Κώδ. Βατοπαιδίου 1898, φφ. 1α-23β. Κώδ. Καυσοκαλυβίων 154, σσ. 939-963). Περί ευρέσεως λειψάνου αγίου Ευδοκίμου Βατοπαιδινού (Κώδ. Ξενοφώντος 358, σσ. 91-117). Λόγος περί της ευρέσεως του λειψάνου του οσίου Πατρός ημών Ευδοκίμου, του εκ της Ιεράς Μονής του Βατοπαιδίου (Κωδ. Βατοπαιδίου 1898, φφ. 24β-38β). Επιστολή «του Ιακώβου ασκητού προς την ιεράν χορείαν» της μονής Βατοπαιδίου (Αρχειακός Κώδ. Κ.Α.1Β, αρ. φ. 313α-314β).
20. Ενδεικτική βιβλιογραφία περί των Βατοπαιδινών οσιομαρτύρων: ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Αγιορείτης, Ακολουθία Αγιορειτών Πατέρων, σ. 86 και σ. 47 (θ' ωδή α' τροπάριο). Ο ΙΔΙΟΣ, Συναξαριστής, τ. Β', σ. 9. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ, Αγιολόγιον, σ. 316. Συναξαριστής Νεομαρτύρων, σσ. 768-769. ΡΑΠΤΟΠΟΥΑΟΣ, Αγιορείτες Μάρτυρες, σσ. 27-36. ΠΑΤΑΠΙΟΣ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΤΗΣ, Η έλευση των Λατινοφρόνων στον Άθω, σ. 111. ΜΩΥΣΗΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, Βατοπαιδινό Συναξάρι, σσ. 70-76. Ο ΙΔΙΟΣ, Οι Άγιοι του Αγίου Όρους, σ. 225. Στον κώδ. Αγ. Παντελεήμονος 292, του έτους 1841 βρίσκουμε το έργο: «Οι εν τω αγιωνύμω όρει κατά την μεγίστην Ιεράν Μονήν του Βατοπαιδίου εν ασκήσει λάμπαντες οσιώτατοι πατέρες». Να σημειωθεί ότι έργο υπό τον ίδιο τίτλο έχει εκδοθεί, αλλά από τον κώδ. Βατοπαιδίου 292 (Μωϋσής ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ, Ιερές Μορφές, σσ. 76-78).
21. Στο έργο «Περί της ιεράς βασιλικής και πατριαρχικής μονής μεγίστης λαύρας του Βατοπαιδίου Προσκυνητάριον ωραίον και αληθέστατον και περιγραφή λεπτομερής», που βρίσκεται στο κώδ. Βατοπαιδίου 293, σ. 46 (Ευστρατιάδης-Αρκάδιος Βατοπαιδινός, Κατάλογος κωδίκων μονής Βατοπαιδίου, σ. 62) συναντάμε παρόμοια έκφραση: «Έστωντας και να ευρίσκετο η τοιαύτη μονή ευτυχισμένη και παντοίων αγαθών πλουτισμένη...».

22. Στον κώδ. Βατοπαιδίου 292 του έτους 1841 (Ευστρατιάδης-Αρκάδιος ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΝΟΣ, ο.π., σ. 62), που γράφηκε από τον Ιάκωβο Βατοπαιδινό, και στο έργο «Περιγραφή των οσίων πατέρων των εν ταύτη τη μονή και πέριξ αυτής αγιασάντων» συναντάμε την με παρόμοιες εκφράσεις περιγραφή: «Τον δε ηγούμενον Ευθύμιον το όνομά του, με άλλους ιβ' ιερομονάχους λογίους, οι οποίοι τους ήλεγξαν κατά πρόσωπον ανδρειωμένα, τους μέν ιερομονάχους εκρέμασαν, τον δε ηγούμενον δένοντές τον με άλυσον επήγαν και τον άφησαν εις μίαν πέτραν της θαλάσσης πέραν εις το Καλαμίτζι, όπου απέχει από το μοναστήρι ως τρία μίλια και εκεί επνίγη και ούτως έλαβε τον στέφανον της ομολογίας αυτού». Υπενθυμίζουμε πως, όπως αναφέραμε στην ενότητα τη σχετική με το κωδικογραφικό έργο του Ιακώβου Νεασκητιώτου, ο Ιάκωβος Βατοπαιδινός συνήθιζε να αντιγράφει έργα του ομωνύμου του.
23. Κώδ. Αγ. Παντελεήμονος 731, σσ. 86-87.
24. Κώδ. Ζωγράφου 145-35, σσ. 37-38.